

Міністерство освіти і науки України  
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника  
Факультет природничих наук  
Кафедра лісового і аграрного менеджменту

## **ДИПЛОМНА РОБОТА**

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти  
на тему **ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО  
ПРИЗНАЧЕННЯ**

Виконав: студент 2 курсу, групи ЛГ-2м  
спеціальності 205 «Лісове господарство»

Химинець Р.Б.

Керівник: д.т.н., проф. Перович І.Л.

Рецензент: к.б.н, доц. Клід В.В.

Рецензент:

Івано-Франківськ – 2024 р.

## ЗМІСТ

|                                                                                                                                   |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ВСТУП .....</b>                                                                                                                | <b>3</b>  |
| <b>РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА СКЛАД ЗЕМЕЛЬ ЛІСО-<br/>ГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ .....</b>                                               | <b>5</b>  |
| 1.1. Поняття і загальна характеристика лісогосподарських земель...                                                                | 5         |
| 1.2. Склад земель лісогосподарського призначення.....                                                                             | 6         |
| 1.3. Структура земель лісогосподарського призначення.....                                                                         | 8         |
| 1.4. Зміна цільового призначення земель лісогосподарського<br>призначення.....                                                    | 13        |
| <b>РОЗДІЛ 2. УМОВИ І ПОРЯДОК НАДАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ<br/>ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ.....</b>                                        | <b>16</b> |
| <b>РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ, ЗАХИСТУ,<br/>ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ЛІСІВ НА ОКРЕМИХ<br/>КАТЕГОРІЯХ ЗЕМЕЛЬ.....</b>        | <b>26</b> |
| <b>РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ<br/>ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В АСПЕКТІ СТАЛОГО<br/>РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....</b> | <b>28</b> |
| <b>ВИСНОВКИ .....</b>                                                                                                             | <b>64</b> |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</b>                                                                                           | <b>66</b> |

## ВСТУП

Землі лісогосподарського призначення – це землі, вкриті лісовою рослинністю, а також не вкриті лісовою рослинністю, нелісові землі, які надані та використовуються для потреб лісового господарства.

Відповідно до Лісового кодексу України землі лісогосподарського призначення включають як лісові землі, на яких росте лісова рослинність, так і нелісові землі, які використовуються для потреб лісового господарства, але не вкриті лісом [4]. Це можуть бути землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями, водними об'єктами, спорудами, дорогами, малопродуктивними землями та іншим, що слугує для забезпечення лісогосподарських потреб.

***Об'єкт дослідження*** – землі лісогосподарського призначення.

***Предмет дослідження*** – їх правовий режим.

***Мета дослідження:*** охарактеризувати правовий режим земель лісогосподарського призначення в Україні. Для досягнення поставленої мети ставили наступні завдання:

- 1) розглянути поняття та склад земель лісогосподарського призначення;
- 2) охарактеризувати умови і порядок надання та використання лісогосподарських земель;
- 3) описати особливості охорони, захисту, використання та відтворення лісів на окремих категоріях земель;
- 4) описати особливості використання лісогосподарських земель в аспекті сталого розвитку територій.

***Стан наукової розробки.*** У дипломній роботі використана науково-технічна література наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника», яка висвітлює досліджувані питання. При

опрацюванні дипломної роботи проаналізовано нові монографії, статті у наукових фахових виданнях та матеріали міжнародних науково-практичних конференцій.

**Методи дослідження.** При виконанні дипломної роботи застосовувались загальноприйняті і апробовані методи лісівничо-екологічної типології та лісівничо-таксаційні методи.

**Практичне значення одержаних результатів.** Результати дослідження рекомендуються до впровадження у лісгосподарських підприємствах ДП «Ліси України».

Окремі положення і висновки мають теоретично-пізнавальне значення і можуть бути використані у навчальному процесі студентів лісгосподарського профілю при викладанні навчальних дисциплін “Лісівництво”, “Регіональне лісівництво”, «Основи лісоексплуатації».

**Структура роботи.** Робота складається зі вступу, 4 розділів, висновків і списку використаних джерел (15 посилань), викладена на 67 сторінках.

## **РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА СКЛАД ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ**

### **1.1.Поняття і загальна характеристика лісогосподарських земель.**

Усі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави. Відповідно до статті 39 Лісового кодексу України усі ліси України за екологічним і соціально-економічним значенням та залежно від основних виконуваних ними функцій поділяються на такі категорії [4]:

- 1) захисні ліси (виконують переважно водоохоронні, ґрунтозахисні та інші захисні функції);
- 2) рекреаційно-оздоровчі ліси (виконують переважно рекреаційні, санітарні, гігієнічні та оздоровчі функції);
- 3) ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення (виконують особливі природоохоронні, естетичні, наукові функції тощо);
- 4) експлуатаційні ліси.

У контексті лісового законодавства України важливо розуміти різницю між такими поняттями, як «лісова ділянка», «земельна лісова ділянка» і «землі лісогосподарського призначення», оскільки вони визначають різні аспекти правового режиму користування та охорони лісових ресурсів.

Лісова ділянка – це частина лісового фонду України, що має визначені межі і виділена для ведення лісового господарства та використання лісових ресурсів. Важливо, що лісова ділянка може бути як вкрита лісовою рослинністю (ліси, чагарники тощо), так і не вкрита нею, що включає території, зайняті лісовими шляхами, просіками, осушувальними системами, а також розсадниками і плантаціями.

Земельна лісова ділянка – це земельна ділянка лісового фонду, яка використовується або вилучається для ведення лісового господарства або інших потреб відповідно до земельного законодавства. Це може бути не тільки лісова площа, але й територія для будівництва інфраструктури, потрібної для лісового господарства.

Землі лісогосподарського призначення – це землі, на яких розташовані як лісові, так і нелісові ділянки. До нелісових земель належать, зокрема, сільськогосподарські угіддя, водойми, болота, інфраструктурні об'єкти тощо, які надані для використання в межах лісового господарства.

Таке детальне розмежування дозволяє ефективно організовувати ведення лісового господарства, зокрема використання лісових ресурсів, охорону лісів та їхнє відновлення. Лісовий фонд України, незалежно від власності та призначення земель, охороняється державою, що є важливим аспектом для збереження екосистеми та забезпечення екологічної рівноваги.

## **1.2.Склад земель лісогосподарського призначення**

Землі лісогосподарського призначення в Україні займають важливе місце у збереженні та розвитку лісових екосистем, а також виконують екологічні, економічні та соціальні функції. Віднесення земель до цієї

категорії регулюється як Лісовим кодексом України (стаття 5), так і Земельним кодексом України (стаття 55), проте їхні визначення мають певні відмінності в деталях.

Так, відповідно до Лісового кодексу України, землі лісогосподарського призначення поділяються на дві основні категорії [4]:

1. Лісові землі:

- Це землі, на яких безпосередньо зростає лісова рослинність. Вони складають основну частину лісових екосистем і є об'єктом лісовідновлення та лісовпорядкування.

- До цієї категорії належать території, зайняті природними або штучними лісовими насадженнями (деревами, чагарниками тощо).

2. Нелісові землі:

- Це землі, які безпосередньо не вкриті лісовою рослинністю, але використовуються для забезпечення функціонування лісового господарства. До цієї категорії належать:

- Сільськогосподарські угіддя (поля, пасовища, які можуть бути частиною лісогосподарської території);

- Водні об'єкти (річки, озера, водосховища, які слугують для потреб лісового господарства);

- Дороги (лісові дороги, які використовуються для транспортування продукції або пересування техніки);

- Споруди (будівлі та інші інфраструктурні об'єкти, необхідні для діяльності лісгоспів);

- Малопродуктивні землі (землі, що тимчасово не використовуються для лісовирощування, але можуть бути потенційно придатними для лісовідновлення).

Ця класифікація дозволяє більш раціонально використовувати території, які мають різні функції в межах лісогосподарського призначення, що сприяє оптимальному управлінню лісовими ресурсами України.

Відповідно до Земельного кодексу України землі лісогосподарського призначення охоплюють ділянки, вкриті лісовою рослинністю (ліси, чагарники), а також не вкриті лісовою рослинністю ділянки, які використовуються для лісового господарства [3]. Важливо, що до цієї категорії не належать:

а) зелені насадження в межах населених пунктів, які не віднесені до категорії лісів,

б) окремі дерева та групи дерев, чагарники на сільськогосподарських угіддях, присадибних, дачних і садових ділянках.

Загальна площа земель лісогосподарського призначення в Україні становить 9400,2 тис. га. Види лісів, що складають цю площу, розподіляються наступним чином:

- Хвойні ліси (сосна, ялина) – 42,2% (3969,1 тис. га),
- Твердолистяні ліси (дуб, бук) – 43,2% (4064,7 тис. га),
- М'яколистяні ліси (береза, осика) – 13,6% (1282,1 тис. га).

Землі лісогосподарського призначення є основою для функціонування лісових екосистем. З одного боку, вони слугують просторовим базисом для росту лісової рослинності, з іншого – забезпечують її необхідними ресурсами (грунтовою вологою, поживними речовинами тощо). Це робить їх важливим елементом підтримки екологічного балансу та лісовідновлення, що має велике значення для природоохоронної політики України.

### **1.3. Структура земель лісогосподарського призначення**

Питання щодо структури земель лісогосподарського призначення дійсно має важливе значення, оскільки воно стосується не лише теоретичних аспектів, а й практичного використання земель. Законодавство України визначає цю категорію земель через поділ на лісові



та нелісові землі, але між Лісовим кодексом (ЛК України) і Земельним кодексом (ЗК України) існують певні розбіжності, які можуть впливати на їхнє тлумачення.

Згідно Земельного кодексу України (ст. 55): лісові землі визначаються як землі, вкриті лісовою рослинністю [3]. Це звужене визначення, оскільки в ньому не враховуються землі, які тимчасово не вкриті лісовою рослинністю.

Згідно Лісового кодексу України (ст. 1, ст. 5): під лісовими землями розуміються землі, на яких розташовані лісові ділянки. Лісові ділянки можуть бути як вкриті лісовою рослинністю, так і тимчасово не вкриті нею (через лісогосподарську діяльність, стихійні лиха тощо). Таким чином, Лісовий кодекс дає ширше визначення лісових земель [4].

Ця розбіжність має практичні наслідки. Відповідно до ЛК України, лісова ділянка залишається частиною лісових земель, навіть якщо вона тимчасово не вкрита лісом (наприклад, після вирубки або пожежі), що дозволяє продовжувати вважати ці ділянки частиною лісового фонду. Натомість, за ЗК України, такі ділянки можуть не вважатися лісовими, якщо вони не вкриті лісовою рослинністю, що може створювати труднощі в процесах їх використання та охорони.

Нелісові землі – це території, що не вкриті лісовою рослинністю, але використовуються для потреб лісового господарства. Сюди входять:

- сільськогосподарські угіддя,
- водойми, болота,
- споруди, комунікації,
- малопродуктивні землі.

Такі землі можуть мати важливе значення для функціонування лісових господарств, оскільки забезпечують інфраструктурну підтримку (лісові дороги, осушувальні канали тощо) або використовуються для вирощування посадкового матеріалу (розсадники, плантації).

Основна розбіжність між ЛК і ЗК України полягає в тому, що Земельний кодекс звужує поняття лісових земель лише до тих, які вкриті лісовою рослинністю, не враховуючи тимчасово не вкриті ділянки. Це може спричиняти проблеми під час правового регулювання використання земель, які перебувають у стадії відновлення або мають інші тимчасові обмеження щодо лісової рослинності.

У свою чергу, Лісовий кодекс є більш гнучким і враховує динамічний характер лісових екосистем, визнаючи можливість тимчасового відсутності лісової рослинності на певних ділянках, але не виключаючи їх з категорії лісових земель.

Отже, відмінності між Лісовим та Земельним кодексами України щодо визначення лісових земель вказують на необхідність уніфікації цих понять для уникнення правових колізій та неправильного тлумачення на практиці. ЛК України надає більш повне й адаптивне визначення, яке відповідає реаліям функціонування лісових господарств.

О.І. Крассов відзначає, що поділ земель лісового фонду на лісові та нелісові землі є не лише формальним, але й функціональним, адже вони мають різне цільове призначення і виконують різні ролі в лісовому господарстві.

#### 1. Лісові землі:

- Цільове призначення: ці землі призначені для вирощування лісів, їхнього раціонального використання та відтворення. До них належать не тільки землі, покриті лісовою рослинністю, але й ті, що тимчасово не вкриті нею (вирубки, гарі, землі після пожеж тощо). Їх мета — відновлення лісів, тобто лісові землі спрямовані на підтримку та розвиток лісових екосистем. Важливо, що навіть якщо ділянка тимчасово не має лісу, вона залишається частиною лісового фонду, оскільки в майбутньому планується її використання для лісовідновлення.

#### 2. Нелісові землі:

- Цільове призначення: ці землі не тільки не вкриті лісовою рослинністю, але й не призначені для вирощування лісів. Їх головне призначення полягає в обслуговуванні потреб лісового господарства. Це можуть бути землі, зайняті під інфраструктуру – лісові дороги, просіки, протипожежні розриви, водні об'єкти, що забезпечують ефективне ведення лісогосподарської діяльності. Тобто, такі землі допомагають організувати управління лісами, але не виконують безпосередньо функцію лісовідновлення.

Поділ земель лісового фонду на лісові та нелісові землі відображає специфіку ведення лісового господарства, метою якого є лісовідновлення та раціональне використання лісових ресурсів. Цей поділ допомагає ефективніше управляти ресурсами, зберігаючи баланс між вирощуванням лісів і побічними завданнями, такими як інфраструктурне забезпечення (дороги, просіки тощо).

- Лісове господарство є комплексною галуззю, яка об'єднує не лише лісовирощування, але й лісопромислові (вирубка та переробка лісу), сільськогосподарські (побічне лісове користування, наприклад, збір грибів або ягід) та будівельні елементи (будівництво доріг, лісових споруд). Тому поділ земель на лісові та нелісові допомагає більш точно визначати їхні функції та способи використання в межах лісового господарства.

Поділ земель на лісові та нелісові дозволяє більш чітко планувати та здійснювати лісове господарство. Лісові землі потребують догляду та заходів для відновлення лісу, а нелісові землі забезпечують необхідну інфраструктуру для управління цими процесами. Це дає можливість зосередитися на головній меті – лісовідновленні та раціональному використанні лісових ресурсів, водночас ефективно керуючи всіма складовими лісового господарства.

Таким чином, поділ земель лісогосподарського призначення на лісові та нелісові є важливим з точки зору не тільки правового регулювання, але

й практичного управління, що дозволяє забезпечити стабільність і ефективність лісового господарства в Україні.

В юридичній літературі було запропоновано альтернативну структуру земель лісогосподарського призначення, яка включала б три категорії:

1. Землі, покриті лісами.
2. Землі, призначені для вирощування лісів.
3. Землі, необхідні для потреб лісового господарства.

Однак, такий поділ викликає питання щодо точності, оскільки категорія «землі, необхідні для потреб лісового господарства» є занадто широкою і охоплює як землі для лісовирощування, так і ті, що використовуються для інфраструктури (дороги, будівлі, споруди тощо). Такий поділ, за своєю суттю, може викликати змішування понять і ускладнює розмежування земель за їх функціями.

Землі для вирощування лісів і землі для потреб лісового господарства можуть включати однакові елементи, оскільки одні й ті самі землі можуть виконувати різні функції (наприклад, вирощування лісів та забезпечення інфраструктурних потреб). Пропонований поділ не враховує, що обидві ці категорії часто перетинаються і важко розмежовуються на практиці.

Поділ земель на ті, що "призначені" для вирощування лісу, і ті, що "використовуються" для цього, може допомогти оцінити ефективність лісовідновлення та управління лісами. Однак такий підхід також потребує чіткішого визначення критеріїв і методології для поділу земель за їхнім використанням, що є складним з огляду на динамічний характер лісових екосистем.

Земельний кодекс України (ЗК України) і Лісовий кодекс України (ЛК України) дають визначення земель лісогосподарського призначення не через їх основні характеристики, а через їх склад. Тобто, законодавець розрізняє ці землі за їхнім функціональним призначенням:

- Земельний Кодекс України (ст. 55) робить це через цільове призначення, підкреслюючи основні функції земель (наприклад, вкриті чи не вкриті лісовою рослинністю).

- Лісовий Кодекс України (ст. 5) основною ознакою вважає приналежність до лісового фонду, що ширше охоплює всі категорії земель лісогосподарського призначення.

Таким чином, законодавчі акти не надають чітких критеріїв поділу земель через їх основні характеристики, що може призводити до деяких правових невизначеностей. Проте, акцент на цільовому призначенні та приналежності до лісового фонду є ключовим у законодавстві, оскільки саме ці ознаки визначають, як земельні ділянки використовуються в межах лісового господарства.

Альтернативна структура земель лісогосподарського призначення має теоретичну цінність, але практичне застосування такої класифікації може бути ускладненим через перетин функцій земель. Законодавчий підхід, що розділяє землі на основі їх цільового призначення та приналежності до лісового фонду, є більш простим, але також потребує уточнень для кращого правового регулювання.

#### **1.4.Зміна цільового призначення земель лісогосподарського призначення**

Статті 57 і 59 Лісового кодексу України регулюють зміну цільового призначення земельних лісових ділянок, що є важливим аспектом у питаннях використання лісових ресурсів. Ці положення передбачають процедури та обмеження щодо використання лісових ділянок для цілей, не пов'язаних з веденням лісового господарства, а також переведення їх до інших категорій земель.

Зміна цільового призначення земель лісових ділянок може бути здійснена для їх використання в інших цілях, наприклад, для житлової, громадської або промислової забудови.

Рішення про зміну цільового призначення приймають органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, залежно від адміністративної підпорядкованості земельної ділянки. Ці рішення також підпадають під дію Земельного кодексу України, що регулює передачу земель у власність або надання їх у постійне користування.

Зміна призначення земель для забудови має проводитися переважно за рахунок земель з малоцінними насадженнями (чагарниками або іншими низькопродуктивними лісовими угіддями).

Зміна цільового призначення здійснюється за погодженням із органами виконавчої влади з питань лісового господарства та охорони навколишнього природного середовища, у випадку Автономної Республіки Крим – з відповідними територіальними органами.

Переведення лісових ділянок у нелісові для потреб лісового господарства може бути здійснено без вилучення у постійного лісокористувача. Це переведення здійснюється за дозволом органу виконавчої влади з питань лісового господарства і з погодженням органів з питань охорони навколишнього середовища.

У випадку Автономної Республіки Крим також враховуються територіальні органи виконавчої влади з питань лісового господарства та охорони природи.

Контроль за зміною цільового призначення гарантує, що лісові ділянки не будуть використовуватися для забудови або інших цілей без належного обґрунтування та погодження. Важливою є умова, що зміна призначення має здійснюватися на ділянках з низькою лісовою цінністю (малоцінні насадження), що сприяє збереженню високоякісних лісових масивів.

Переведення до нелісових земель для лісогосподарських потреб забезпечує можливість оптимізації ведення лісового господарства без втрати контролю над лісовими ресурсами.

Ці статті створюють баланс між потребою збереження лісів та можливістю використання земель для інших суспільно важливих цілей, зокрема для забудови та інфраструктурних проєктів.

## **РОЗДІЛ 2. УМОВИ І ПОРЯДОК НАДАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ.**

Стаття 56 Земельного кодексу України (ЗК) регулює питання власності на лісогосподарські землі, що мають важливе значення для збереження і використання лісових ресурсів [3]. Нижче наведено основні аспекти цієї статті:

1. Землі лісогосподарського призначення можуть перебувати у власності держави. Передача таких земель між державою та іншими формами власності здійснюється відповідно до земельного законодавства.

2. Землі, що належать місцевим громадам, можуть бути передані з державної у комунальну власність або навпаки. Це відбувається за процедурою, передбаченою для юридичних осіб:

- Органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування звертаються з клопотанням про передачу земельної ділянки.

- Відповідний орган ухвалює рішення та виконує необхідні дії щодо передачі земель.

3. Новелою земельного законодавства є положення про можливість приватної власності на лісогосподарські землі. Громадяни або юридичні особи можуть отримувати лісогосподарські ділянки у власність за рішенням органів влади. Закон дозволяє передавати у приватну власність замкнені земельні ділянки площею до 5 гектарів, які можуть входити до складу селянських, фермерських або інших господарств.



Встановлення права приватної власності на значні площі лісових масивів вважається недоцільним з низки причин:

- Тривалість відтворення лісів: Процес відновлення лісів займає десятки, а іноді й сотні років. У результаті лісовласник може бути зацікавлений у швидкому отриманні прибутку через вирубування лісу, а не в його відновленні.

- Низька рентабельність лісовідновлення: Інвестиції в лісовідновлення мають низьку рентабельність у короткостроковій перспективі, оскільки прибуток від лісу може бути отриманий через 100-150 років, що не мотивує власника вкладати кошти в довгострокове відновлення лісів.

Положення ЗК про лісогосподарські землі підкреслює важливість балансу між різними формами власності. Хоча можливість приватної власності на лісові ділянки є новим підходом, законодавець обмежує передачу великих площ лісів у приватні руки, щоб запобігти їх надмірному використанню для короткострокового прибутку, що може призвести до деградації лісових ресурсів.

Відповідно до ст. 56 Земельного кодексу України (ЗК), у приватну власність можуть передаватися лише замкнені земельні ділянки лісогосподарського призначення [3]. Це означає, що такі ділянки є ізольованими від основного масиву лісових земель, відокремленими природними або юридично встановленими межами. Це можуть бути ділянки, які знаходяться у користуванні громадян і приватизуються ними в межах чинного законодавства.

Основні моменти щодо приватизації таких земель:

1. Замкнені земельні ділянки лісогосподарського призначення можуть передаватися у приватну власність у випадках, коли ці землі: відокремлені природними розривами або іншими юридично

встановленими межами або знаходяться в користуванні громадян, які мають право на їх приватизацію.

2. Безоплатна передача земель може відбуватися у випадках, передбачених законодавством. Ділянки можуть передаватися безоплатно громадянам, якщо вони вже знаходяться в їхньому користуванні та підлягають приватизації. Також земельні ділянки можуть бути передані безоплатно у власність в межах норм безоплатної приватизації, визначених Земельним кодексом України.

3. Стаття 116 ЗК встановлює додаткові можливості для безоплатної передачі земельних ділянок у власність громадянам. Це стосується передачі земель внаслідок приватизації державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій.

4. Згідно з наказом Мінагрополітики та Держкомлісгоспу України від 26 червня 2000 р. № 106/60 "Про ліси сільськогосподарських підприємств", у процесі реформування сільськогосподарських підприємств. Лісові землі не підлягають паюванню, тобто не можуть бути розділені між громадянами у вигляді паїв під час приватизації колективних сільськогосподарських підприємств. Це положення було закріплено на основі Указу Президента України від 3 грудня 1999 р. № 1529/99, який регулює реформування аграрного сектору на засадах приватної власності на землю і майно.

Таким чином, хоча приватизація лісгосподарських земель можлива, вона має чіткі обмеження та виключення, зокрема, щодо паювання земель під час реформування сільськогосподарських підприємств. Лісові землі, які входять до складу сільськогосподарських підприємств, не можуть бути передані у власність фізичним особам у вигляді паїв.

Органи виконавчої влади та місцевого самоврядування здійснюють продаж земельних ділянок державної та комунальної власності громадянам і юридичним особам згідно з Земельним кодексом України (ЗК). Основні аспекти цього процесу включають:

Продаж земельних ділянок відбувається через земельні торги на конкурентних засадах, що є аукціоном або конкурсом. Форму торгів (аукціон чи конкурс) обирає продавець – відповідний орган виконавчої влади або місцевого самоврядування. Це фіксується у рішенні чи розпорядженні про продаж земельної ділянки.

Громадяни та юридичні особи мають право придбавати земельні ділянки деградованих і малопродуктивних земель для заліснення (відновлення лісового покриву).

Деградовані землі (ч. 1 ст. 171 ЗК) – це ділянки, поверхня яких порушена через природні чи антропогенні фактори: землетруси, зсуви, добування корисних копалин тощо. Також це можуть бути землі з еродованими, забрудненими, засоленими чи перезволоженими ґрунтами.

Малопродуктивні землі (ч. 2 ст. 171 ЗК) – це сільськогосподарські угіддя з низькою родючістю або негативними природними властивостями. Використання таких земель за їх призначенням є економічно неефективним.

Таким чином, продаж земельних ділянок державної та комунальної власності проводиться прозоро через торги, а також стимулюється заліснення деградованих та малопродуктивних земель для поліпшення їх стану та раціонального використання.

Надання громадянам і юридичним особам у власність деградованих та малопродуктивних угідь для заліснення відбувається згідно з Земельним кодексом України, за аналогічним порядком, як і надання інших земельних

ділянок лісогосподарського призначення. Особливості цього процесу включають:

ЗК не встановлює чітких меж щодо розмірів деградованих і малопродуктивних земель, які можуть передаватися для залісення. Це питання вирішується в кожному окремому випадку, з урахуванням специфічних умов і доцільності використання конкретної земельної ділянки.

Користування земельними ділянками лісогосподарського призначення може бути:

- Постійним – за рішенням органів виконавчої влади або місцевого самоврядування такі ділянки надаються у постійне користування спеціалізованим державним чи комунальним лісогосподарським підприємствам.

- Тимчасовим (оренда) – надається підприємствам, установам, організаціям або фізичним особам для ведення лісового господарства, використання лісових ресурсів або для інших цілей, таких як науково-дослідні роботи, рекреація, спорт чи туризм.

Відповідно до Інструкції про механізм справляння збору за спеціальне використання лісових ресурсів, постійне користування земельними ділянками надається державним органам лісового господарства, лісогосподарським підприємствам, військовим лісовим господарствам, а також сільськогосподарським і іншим підприємствам, що займаються лісогосподарською діяльністю.

Землі лісового фонду можуть надаватися в оренду для ведення лісового господарства або для інших потреб, таких як рекреація, мисливські господарства чи наукові дослідження.

Таким чином, процес надання земель для заліснення включає можливості як для постійного, так і тимчасового користування, з залученням спеціалізованих підприємств і організацій, а також можливість оренди для різних потреб, пов'язаних із веденням лісового господарства чи рекреацією.

Сільські, селищні та міські ради мають право надавати земельні ділянки лісогосподарського призначення у постійне користування спеціалізованим державним і комунальним підприємствам. Ці ділянки надаються з земель комунальної власності відповідних територіальних громад.

Районні та обласні ради можуть надавати земельні ділянки з відповідних земель спільної власності територіальних громад.

Районні державні адміністрації мають право надавати ділянки з державної власності для ведення лісового господарства. Це стосується як земель, розташованих у межах населених пунктів, так і поза їх межами, за винятком випадків, коли ці повноваження належать Кабінету Міністрів України відповідно до статей 149 і 150 Земельного кодексу України.

Київська і Севастопольська державні адміністрації можуть надавати земельні ділянки з державної власності юридичним особам для ведення лісового господарства, за винятком лісів першої групи площею понад 10 гектарів. Цей процес регулює, як і кому можуть надаватися земельні ділянки, що сприяє управлінню лісовими ресурсами та охороні навколишнього середовища.

Коли обласні державні адміністрації, Рада міністрів Автономної Республіки Крим (АРК) або Кабінет Міністрів України надають земельні ділянки в користування, сільські, селищні, міські, районні та обласні ради, а також районні державні адміністрації повинні подати висновок

відповідно до обласної державної адміністрації або Ради міністрів АРК. Відмова у наданні земельної ділянки або залишення клопотання без розгляду може бути оскаржена в судовому порядку.

Право постійного користування земельною ділянкою лісогосподарського призначення посвідчується державним актом. Форма цього акта затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2002 року № 449. Згідно зі статтею 18 Лісового кодексу, об'єктом тимчасового користування можуть бути всі ліси, які перебувають у державній, комунальній або приватній власності.

Види тимчасового користування:

- Довгострокове тимчасове користування: терміном від одного до п'ятдесяти років. Це користування засноване на договорі та є платним. Лісові ділянки можуть виділятися для: мисливського господарства, культурно-оздоровчих цілей, рекреаційних і спортивних потреб, туризму, освітньо-виховних цілей, науково-дослідних робіт.

- Короткострокове тимчасове користування: терміном до одного року.

Процедура довгострокового тимчасового користування: це користування лісами державної та комунальної власності здійснюється без вилучення земель у постійних користувачів. Воно реалізується на підставі рішення відповідних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Це рішення повинно бути ухвалене в межах їх повноважень і за погодженням з постійними користувачами лісами. Погодження також потрібно з органами виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим та територіальними органами центрального органу виконавчої влади.

Цей механізм сприяє раціональному використанню лісових ресурсів, дозволяючи задовольнити різні потреби суспільства, при цьому зберігаючи права постійних користувачів.

Довгострокове тимчасове користування лісами приватної власності: це користування здійснюється без вилучення земельних ділянок. Відносини між власником лісів та тимчасовим лісокористувачем регулюються договором. Договір підлягає реєстрації в органі виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим або в територіальних органах центрального органу виконавчої влади з питань лісового господарства.

Короткострокове тимчасове користування лісам – це користування передбачене для заготівлі другорядних лісових матеріалів, побічних лісових користувань та інших потреб, згідно з Лісовим кодексом. Користування здійснюється без вилучення земельних ділянок у власника лісів або постійного лісокористувача.

Для цього необхідний спеціальний дозвіл, який видається власником лісів або постійним лісокористувачем. Дозвіл може бути виданий підприємствам, установам, організаціям, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, а також іноземним юридичним особам.

Цей механізм дозволяє ефективно використовувати лісові ресурси, підтримуючи правові норми та захищаючи інтереси як власників, так і користувачів лісів. Якщо у вас є додаткові питання або ви хочете обговорити цю тему детальніше, дайте знати!

Суб'єкти правовідносин тимчасового користування лісами:

1. Власники лісів або уповноважені ними особи.
2. Тимчасові лісокористувачі:

- Підприємства, установи, організації.
- Громадяни України, іноземці, особи без громадянства, іноземні юридичні особи.

Тимчасовий лісокористувач не має права передавати лісові ділянки в тимчасове користування іншим особам. Це допомагає контролювати використання лісів та запобігати зловживанням.

Під час проектування, будівництва, реконструкції нових і існуючих підприємств та об'єктів, які можуть негативно вплинути на ліси, повинні вживатися заходи для усунення шкідливого впливу: викиди і скиди забруднюючих речовин, відходи виробництва, підтоплення, осушення та інші види негативного впливу, заборона введення в експлуатацію нових і реконструйованих підприємств без відповідних пристроїв, які запобігають шкідливому впливу на стан і відтворення лісів. Це є важливою частиною екологічного законодавства України, спрямованою на збереження лісових ресурсів.

Процес погодження передбачає:

1. Визначення місць розміщення. Це здійснюється за погодженням з: Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами виконавчої влади з питань лісового господарства, органами, що відповідають за охорону навколишнього природного середовища, територіальними органами центральних органів виконавчої влади з питань лісового господарства та охорони навколишнього середовища, іншими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування.

2. Екологічна експертиза: проекти підприємств, споруд та інших об'єктів, що можуть негативно вплинути на ліси, підлягають екологічній експертизі. Порядок і випадки проведення цієї експертизи визначаються



законодавством України. Ці норми мають на меті забезпечити екологічну безпеку та охорону лісових ресурсів, контролюючи вплив нових об'єктів на навколишнє середовище.

Використання земельних лісових ділянок може бути:

1. Для видобування корисних копалин:

- Якщо є потреба у використанні земельних лісових ділянок для видобування корисних копалин (за винятком видобування корисних копалин місцевого значення для власних потреб), таке використання можливе тільки після надання цих ділянок для зазначених цілей. Це відбувається відповідно до порядку, встановленого земельним законодавством, з урахуванням висновків органів виконавчої влади з питань лісового господарства та охорони навколишнього середовища.

2. Для видобування корисних копалин місцевого значення:

- Видобування корисних копалин місцевого значення для власних потреб регулюється Кодексом України "Про надра". Це може бути виконано без попереднього погодження, але відповідно до законодавства.

Зазначені роботи (видобування, прокладання комунікацій, буріння, підривні роботи) повинні проводитися такими способами і методами, які не призводять до погіршення: протипожежного стану лісів, санітарного стану лісів, умов їх відтворення.

Ці норми мають на меті забезпечити охорону лісів та їх відновлення, попереджаючи можливі негативні наслідки від господарської діяльності.

### **РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ, ЗАХИСТУ, ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ЛІСІВ НА ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЯХ ЗЕМЕЛЬ**

Ключові положення, що стосуються охорони, захисту, використання та відтворення лісів на землях природно-заповідного фонду та земель оборони в Україні наступні:

1. Порядок охорони, захисту, використання та відтворення лісів на землях природно-заповідного фонду визначається: Законом України "Про природно-заповідний фонд України", Лісовим кодексом, іншими актами законодавства (ст. 100 ЛК України).

2. Ліси, розташовані на землях оборони, призначені для діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України та інших військових формувань. Охорона, захист, використання та відтворення лісів на цих територіях проводяться спеціалізованими лісгосподарськими підрозділами з урахуванням режиму територій. Діяльність на землях оборони регулюється: Законом України "Про використання земель оборони", Лісовим кодексом та іншими актами законодавства.

Ці положення спрямовані на забезпечення належного управління лісами в особливих територіях, враховуючи специфіку їх використання та охорони.

Охорона, захист, використання та відтворення лісів на земельних ділянках, які потрапили в зони відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення внаслідок радіоактивного забруднення, регулюються спеціальним порядком. Всі дії, пов'язані з цими лісами, здійснюються відповідно до: Закону України "Про правовий режим території, що зазнала

радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи", Лісового кодексу, інших актів законодавства. Ці норми націлені на забезпечення безпеки та екологічної чистоти територій, які зазнали впливу радіоактивного забруднення, враховуючи їх особливий статус та ризики.

## **РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В АСПЕКТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ**

Сталий розвиток населених пунктів має на меті задоволення потреб сучасних поколінь, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь для задоволення своїх потреб. Ця концепція є важливою для планування та розвитку міст і сіл, враховуючи інтереси громади, економіку та екологію [7].

Визначення сталого розвитку населених пунктів охоплює кілька важливих аспектів, зокрема:

### **1. Соціальний аспект:**

- Створення повноцінного життєвого середовища для мешканців, що забезпечує доступ до соціальних послуг, освіти, охорони здоров'я та культурних ресурсів.

- Поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення населення.

### **2. Економічний аспект:**

- Формування економічного потенціалу через раціональне використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних).

- Технологічне переоснащення та реструктуризація підприємств для підвищення їх ефективності.

### **3. Екологічний аспект:**

- Збереження та збагачення біологічного різноманіття, що є важливим для підтримки екосистем.

- Поліпшення екологічної інфраструктури для забезпечення чистоти повітря, води та ґрунту.

#### 4. Інфраструктурний аспект:

- Удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної та інженерної інфраструктури для забезпечення комфортного життя.

- Забезпечення доступу до сучасних технологій та інформації.

---

Сутність сталого розвитку сільських територій описна в працях В.Ю. Уркевича і містить такі ключові моменти [15]:

1. Соціально, економічно та екологічно збалансований розвиток – це означає, що сталий розвиток має враховувати всі три аспекти: соціальний, економічний і екологічний. Вони повинні бути інтегровані в стратегії розвитку сільських територій.

2. Неповоротна і закономірна зміна територій: розвиток повинен бути спрямованим і системним, що веде до покращення умов життя і збереження природного середовища.

3. Охоплення різних елементів території: сільський розвиток включає не лише населені пункти, але й зони сільськогосподарського виробництва та сільську забудову. Це забезпечує комплексний підхід до розвитку.

4. Підвищення економічного потенціалу: важливо не лише зберегти, а й підвищити економічний потенціал сільських територій через раціональне використання ресурсів.

5. Раціональне використання ресурсів: включає природні, виробничі та інші ресурси, що забезпечує ефективність їх використання.

6. Технологічне переоснащення і реструктуризація: необхідність оновлення та вдосконалення підприємств для підвищення їх продуктивності.

7. Удосконалення інфраструктури: поліпшення соціальної, виробничої, інженерної та екологічної інфраструктури, щоб створити комфортні умови для життя.

8. Поліпшення умов проживання та відпочинку: забезпечення високої якості життя, можливостей для відпочинку та оздоровлення.

9. Збереження біологічного різноманіття та культурної спадщини: це важливий аспект, який сприяє збереженню унікальних природних і культурних ресурсів для майбутніх поколінь.

Отже, це визначення підкреслює важливість комплексного підходу до сталого розвитку сільських територій, що враховує соціальні, економічні та екологічні фактори для досягнення збалансованого і сталого прогресу [15].

Визначення сталого розвитку сільських територій за І.М. Кульчієм підкреслює важливість комплексного підходу, який враховує взаємозв'язок між різними аспектами розвитку. Ось ключові моменти цього підходу:

1. Комплексний розвиток: сталий розвиток сільських територій є комплексним процесом, що охоплює всі важливі складові: економічну, соціальну та екологічну.

2. Взаємодія складових: для ефективного сталого розвитку важливо, щоб ці складові перебували у взаємодії. Наприклад, економічний розвиток має враховувати соціальні потреби і екологічні обмеження.

3. Використання природних ресурсів: використання природних ресурсів сільських територій повинно бути раціональним, щоб задовольнити потреби нинішнього покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь.

4. Задоволення потреб: підхід до сталого розвитку акцентує увагу на потребах як нинішнього, так і майбутніх поколінь, що є основною метою розвитку.

5. Стійкість: основна мета – забезпечення сталого використання ресурсів, що гарантує баланс між економічним зростанням, соціальною справедливістю та екологічною стійкістю.

Визначення сталого розвитку сільських територій за І.М. Кульчієм акцентує на необхідності інтегрованого підходу, який забезпечить не лише сьогоденні потреби, але й збереження ресурсів для майбутніх поколінь. Це підкреслює важливість стратегічного планування та управління для досягнення сталого прогресу [9].

Отже, визначальне місце у складі сталого розвитку сільських територій належить екологічній складовій, а саме – раціональне використання земель, лісів, водних об'єктів та інших природних ресурсів та їх охорона.

Відповідно до Концепції розвитку сільських територій її метою є створення необхідних організаційних, правових та фінансових передумов до сільського розвитку [6].

Основні напрямки реалізації концепції сталого розвитку сільських територій:

1. Охорона навколишнього природного середовища:

- Забезпечення сталого управління природними ресурсами, що є критично важливим для збереження екосистем і підвищення якості життя в сільських районах.

2. Міжсекторальний підхід: реалізація концепції передбачає інтеграцію зусиль різних секторів (екологічного, економічного, соціального) для досягнення спільних цілей.

3. Реформа системи управління: необхідність удосконалення управлінських структур і процесів для більш ефективного вирішення екологічних та економічних проблем на сільських територіях.

4. Удосконалення аграрної політики: формування ефективної аграрної політики, яка враховує екологічні аспекти і сприяє сталому розвитку сільського господарства.

5. Інституційне середовище: створення умов для взаємодії різних інститутів і організацій, що працюють у сфері охорони навколишнього середовища та управління природними ресурсами.

6. Організаційно-економічний механізм: розробка механізмів, які забезпечують ефективне використання фінансових ресурсів для реалізації природоохоронних заходів.

7. Фінансове та інформаційне забезпечення: забезпечення необхідних фінансових ресурсів і доступу до інформації для підтримки екологічних ініціатив у сільській місцевості.

8. Залучення територіальних громад: активна участь місцевих громад у розвитку природно-заповідного фонду, що сприяє не лише збереженню природи, а й розвитку місцевої економіки.

9. Економічне стимулювання: введення механізмів економічного стимулювання для заохочення виконання заходів з охорони земель і природних ресурсів.

Отже, забезпечення сталого розвитку сільських територій через охорону навколишнього природного середовища та збереження природних ресурсів вимагає комплексного і багатогранного підходу, що



об'єднує зусилля різних секторів та залучає місцеві громади до процесу прийняття рішень. Це може стати основою для створення здорового і стійкого середовища для нинішніх та майбутніх поколінь.

Ця цитата акцентує увагу на важливості ресурсного потенціалу для розвитку сільських територій, зокрема на ролі природних ресурсів у формуванні спеціалізації господарської діяльності. Ось ключові моменти для розуміння цієї концепції:

1. Ресурсний потенціал сільських територій. Складові ресурсного потенціалу:

- Природні ресурси: Земельні, водні, лісові, мінеральні ресурси, які є основою для ведення сільського господарства та інших видів діяльності.

- Виробничий капітал: Технології, обладнання та інфраструктура, які використовуються для виробництва товарів і послуг.

- Людський капітал: Кваліфікація та навички населення, що впливають на ефективність використання інших ресурсів.

2. Сільськогосподарське виробництво є основним видом діяльності на сільських територіях, що визначається наявними природними ресурсами та їх спеціалізацією. Природні ресурси, зокрема земельні, забезпечують базу для вирощування сільськогосподарських культур та ведення тваринництва.

3. Природні ресурси виступають визначальним чинником у формуванні господарської спеціалізації, оскільки саме їх наявність і якість впливають на вибір сільськогосподарських культур, видів тваринництва та інших галузей економіки.

- Земельні ресурси є особливо важливими, оскільки вони не лише використовуються для сільського господарства, але й є обмеженим ресурсом, що вимагає раціонального управління і охорони.

#### 4. Територіальний ресурс:

- Земельні ресурси є територіальним ресурсом, що означає, що вони мають специфічні характеристики, які визначають можливості розвитку конкретної території.

- Важливо враховувати місцеві умови, такі як клімат, ґрунти та інфраструктура, при плануванні сільськогосподарської діяльності.

Отже, розвиток сільських територій залежить від ефективного використання ресурсного потенціалу, зокрема природних ресурсів. Оскільки земельні ресурси є основою сільськогосподарського виробництва, важливо забезпечити їх раціональне використання і збереження, щоб забезпечити сталий розвиток та підвищення життєвого рівня населення [6].

Ця цитата підкреслює серйозні екологічні виклики, пов'язані з нераціональним використанням земель і ресурсів в Україні, а також важливість впровадження ефективних стратегій для їх вирішення. Ось кілька ключових аспектів та пропозицій щодо підходів до раціонального використання земель і охорони природних ресурсів:

#### Екологічні проблеми:

##### 1. Нераціональне господарське освоєння:

- Активізація природних катастроф, таких як повені, зсуви та підтоплення, що завдають шкоди екосистемам і населенню.

- Зникнення малих річок, що негативно впливає на водний баланс і біорізноманіття.

##### 2. Вплив штучного обводнення:

- Погіршення якості ґрунтів, включаючи їх засолення, що ускладнює ведення сільського господарства.

- Зміни в гідрологічному режимі територій, що може призводити до деградації земель.

Заходи для раціонального використання земель:

1. Удосконалення системи землекористування:

- Розробка та впровадження комплексних землемеліорацій, які сприятимуть підвищенню якості ґрунтів і збереженню їх родючості.

- Застосування сучасних агрономічних технологій та методів, що дозволяють ефективно використовувати земельні ресурси.

2. Земельна реформа:

- Прискорення земельної реформи, зокрема шляхом впровадження обмежень на приватизацію земель, що не підлягають цьому процесу, з метою збереження природних ресурсів.

- Забезпечення прозорості та справедливості у земельних відносинах.

3. Державний контроль та регулювання:

- Проведення державного контролю за забудовою і використанням територій відповідно до містобудівної документації та природоохоронного законодавства.

- Посилення відповідальності за порушення норм використання природних ресурсів та земель.

4. Економічні стимули:

- Впровадження механізмів економічного стимулювання для власників і землекористувачів, які зацікавлені у збереженні родючості ґрунтів.

- Заохочення до впровадження екологічно чистих технологій і практик, що зменшують негативний вплив на навколишнє середовище.

Забезпечення раціонального використання земель та охорони природних ресурсів є критично важливим для сталого розвитку сільських територій та покращення якості життя населення. Необхідно вжити комплексних заходів, що поєднують екологічні, економічні та соціальні аспекти, для вирішення існуючих проблем і запобігання їх подальшій ескалації [7].

Твердження про важливість земель лісогосподарського призначення відображає ключову роль лісів у забезпеченні екологічної стійкості, економічного розвитку та соціального добробуту. Ось кілька аспектів, що підкреслюють значення та особливості земель лісогосподарського призначення:

Економічне значення:

1. Виробництво деревини:

- Землі лісогосподарського призначення є джерелом сировини для деревообробної промисловості, що має значний вплив на економіку.

2. Стимулювання зайнятості: лісове господарство забезпечує робочі місця в сільських районах, підтримуючи місцеву економіку та соціальну стабільність.

3. Екологічний туризм: ліси є важливими для розвитку екологічного туризму, що може стати додатковим джерелом доходу для місцевих громад.

Екологічна роль лісів:

1. Лісові екосистеми підтримують величезну різноманітність видів рослин і тварин, що важливо для збереження природної спадщини.

2. Землі лісогосподарського призначення сприяють відновленню природних екосистем, що є важливим для боротьби зі змінами клімату.

3. Ліси сприяють збереженню якості води, запобігаючи ерозії та зменшуючи забруднення водних ресурсів.

Соціальна роль лісів:

1. Ліси мають велике значення для культурної спадщини та традицій місцевих громад, забезпечуючи простір для відпочинку та рекреації.

2. Лісові території сприяють покращенню фізичного і психічного здоров'я людей, надаючи можливості для активного відпочинку та релаксації.

Правові норми, що регулюють використання земель лісогосподарського призначення, мають на меті забезпечити збалансоване використання лісових ресурсів, підтримувати їх відтворення та охороняти біорізноманіття. Важливими аспектами є встановлення порядку надання, використання та охорони цих земель, що забезпечує їх довгострокову продуктивність та стійкість.

Отже, землі лісогосподарського призначення мають багатофункціональну роль в житті суспільства. Їх збереження та раціональне використання є критично важливими для забезпечення економічного розвитку, екологічної стійкості та соціального добробуту. Усі зацікавлені сторони, включаючи державу, місцеві громади та підприємства, повинні співпрацювати для досягнення цих цілей.

Інформація про земельні ділянки лісогосподарського призначення зосереджує увагу на важливих аспектах їх визначення та використання відповідно до законодавства України. Ось деякі ключові моменти щодо цієї категорії земель:

1. Склад земель. До земель лісогосподарського призначення належать:

- Землі, вкриті лісовою рослинністю: це території, на яких ростуть дерева та інші рослини, що формують лісові екосистеми.

- Нелісові землі: це ділянки, не вкриті лісами, але призначені для потреб лісового господарства (наприклад, для вирощування лісових культур, створення лісових доріг тощо).

2. Призначення. Основне призначення земель лісогосподарського призначення – забезпечення виробництва в лісовому господарстві. Вони використовуються для ведення лісового господарства, включаючи заходи з відтворення лісів, догляду за лісовими культурами, забезпечення біорізноманіття та інших екологічних функцій.

Згідно з українським законодавством, до земель лісогосподарського призначення не належать:

1. Зелені насадження у межах населених пунктів. Ці землі, які не відносяться до категорії лісів, часто включають парки, сквери та інші зелені зони, що створюють комфортні умови для життя містян.

2. Окремі дерева і групи дерев на сільськогосподарських угіддях. Це можуть бути дерева, що ростуть на полях, присадибних ділянках, дачних і садових угіддях, які не є основною частиною лісового господарства.

Значення та роль лісів:

- Екологічна роль: Землі лісогосподарського призначення відіграють важливу роль у підтримці екологічного балансу, зберіганні біорізноманіття та захисті водних ресурсів.

- Економічне значення: Ці землі є основою для розвитку лісового господарства, що має значний вплив на економіку, зокрема через виробництво деревини та екологічний туризм.

Землі лісогосподарського призначення є важливим елементом земельного фонду України, що забезпечує не лише економічні, але й екологічні та соціальні функції. Їх правильне управління та використання є критично важливими для досягнення сталого розвитку лісового господарства та охорони навколишнього середовища.

Інформація про відносини в галузі використання та охорони земель лісогосподарського призначення підкреслює важливість правового регулювання цих відносин в Україні. Ось основні моменти, які варто відзначити:

#### Правове регулювання.

1. Земельне та лісове законодавство: відносини, що виникають у сфері використання та охорони земель лісогосподарського призначення, регулюються як земельним, так і лісовим законодавством. Це забезпечує комплексний підхід до управління ресурсами та охорони навколишнього середовища.

2. Віднесення земель до складу земель лісогосподарського призначення: процес віднесення земельних ділянок до цієї категорії регулюється відповідно до земельного законодавства, що забезпечує юридичну основу для використання цих земель для лісового господарства.

#### Лісові відносини:

- Суспільні відносини. Як зазначає П.Ф. Кулинич, лісові відносини стосуються володіння, користування та розпорядження лісами, і їх метою є забезпечення охорони, відтворення та сталого використання лісових ресурсів [9]. Ці відносини враховують екологічні, економічні та соціальні інтереси суспільства.

#### Земельно-лісові відносини:

1. Операційний базис: земля є базою для закладення та зростання лісових насаджень. Вона забезпечує необхідні умови для розвитку лісів, що робить земельні ділянки критично важливими для лісового господарства.

2. Єдиний природний комплекс: земельна ділянка, разом з наявною на ній лісовою рослинністю та іншими природними ресурсами, утворює єдиний природний комплекс, відомий як ліс. Це підкреслює інтеграцію земельних та лісових ресурсів у процесі їх управління.

Отже, лісові (земельно-лісові) суспільні відносини в Україні регулюються нормами двох основних галузей права: земельного та лісового. Це забезпечує стійке використання та охорону лісових ресурсів, а також інтеграцію екологічних, економічних і соціальних інтересів у процесі управління лісами. Важливою є роль держави в створенні правового поля, яке сприятиме ефективному використанню та охороні лісових і земельних ресурсів [9].

Охорона земель лісогосподарського призначення є ключовим аспектом управління лісовими ресурсами в Україні. Основні аспекти охорони земель лісогосподарського призначення:

1. Специфіка охорони: охорона земель лісогосподарського призначення має свої особливості, які залежать від об'єкта охорони. Вона передбачає збереження якості ґрунтів та природних ресурсів, що сприяє покращенню лісової продукції.

2. Засіб виробництва: землі лісогосподарського призначення виконують роль засобу виробництва у лісовому господарстві. Це означає, що їх охорона має на меті не лише захист земельних ресурсів, але й підтримку здоров'я лісових екосистем, які забезпечують різні екологічні послуги.

3. Правовий режим лісів: охорона земель підпорядковується правовому режиму лісів. Це включає встановлення видів та порядку



використання земель, що регулює їх експлуатацію та захист. Важливими аспектами є дотримання екологічних норм і забезпечення сталого розвитку лісового господарства.

4. Якість земель та управління лісами: в залежності від якості земель вирішуються питання, що стосуються використання лісів, включаючи вирощування певних порід дерев, сертифікація лісових угідь, визначення строків вирощування та інших агрономічних практик, що забезпечують здоров'я лісових екосистем.

Отже, охорона земель лісогосподарського призначення є невід'ємною частиною стратегії управління лісами, яка забезпечує збалансоване використання природних ресурсів. Ця охорона не лише захищає земельні та лісові ресурси, але й сприяє підвищенню продуктивності лісового господарства в цілому.

Ефективне управління такими землями вимагає комплексного підходу, який враховує всі аспекти екологічної, економічної та соціальної стійкості. Узагальнення про правовідносини у галузі охорони земель лісогосподарського призначення та лісів є чітким і структурованим. Ось ще кілька ключових аспектів, які підкреслюють важливість цього питання:

1. Раціональне Землекористування: забезпечення раціонального використання земель є основою для збереження їх продуктивності та екологічної цінності. Це вимагає впровадження сучасних технологій та практик управління, що сприятимуть ефективному використанню ресурсів.

2. Захист від вилучення: важливо захистити сільськогосподарські угіддя та лісові землі від необґрунтованого вилучення, що може призвести до втрати біорізноманіття і деградації природних ресурсів.

3. Запобігання негативним процесам: захист земель від ерозії, підтоплення, забруднення та інших несприятливих явищ є критично

важливим для збереження екологічної рівноваги та якості навколишнього середовища.

4. Збереження водно-болотних угідь: природні водно-болотні угіддя є важливими екосистемами, які підтримують різноманіття видів і виконують численні екологічні функції, такі як очищення води і регулювання клімату.

5. Попередження погіршення естетичного стану: збереження естетичного вигляду антропогенних ландшафтів сприяє формуванню позитивного іміджу територій, їх туристичної привабливості та культурної цінності.

6. Консервація деградованих угідь: консервація малопродуктивних і деградованих земель сприяє відновленню природних ресурсів і підвищенню продуктивності агроландшафтів.

Комплексний підхід до охорони земель лісогосподарського призначення є необхідним для забезпечення сталого розвитку сільських територій. Він передбачає не тільки охорону земель, але й інтеграцію екологічних, економічних і соціальних аспектів, що дозволяє забезпечити збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Ця інформація про охорону земель лісогосподарського призначення та правовий режим їх використання є важливою для розуміння законодавчої основи в цій сфері. Давайте розглянемо кілька ключових аспектів, що стосуються цього питання.

Основні аспекти охорони земель лісогосподарського призначення:

1. Зв'язок із лісовими ресурсами: охорона земель лісогосподарського призначення має специфіку, пов'язану із природними лісовими ресурсами. Це означає, що захист таких земель повинен враховувати екологічні, економічні та соціальні аспекти, які впливають на лісову екосистему.

2. Право власності та користування: Земельний кодекс України регулює різні форми власності на землі лісогосподарського призначення, включаючи державну, комунальну та приватну. Це створює умови для їх раціонального використання та забезпечення охорони лісів.

3. Державна власність: всі землі України, за винятком земель комунальної та приватної власності, перебувають у державній власності. Держава має право управління такими землями через органи виконавчої влади, що визначає механізми контролю за використанням і охороною цих територій.

4. Захист та відтворення: правовий режим земель лісогосподарського призначення передбачає не лише їх використання, але й збереження та відтворення природних ресурсів, що важливо для забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Охорона земель лісогосподарського призначення є важливою складовою в контексті екологічної безпеки та сталого розвитку. Забезпечення ефективного управління цими землями потребує комплексного підходу, який включає правове регулювання, економічні інструменти та участь місцевих громад у процесах охорони та відтворення лісів.

Ось кілька ключових аспектів, що стосуються комунальної власності на землю:

Суб'єкти права комунальної власності на Землю:

1. Територіальні громади. Основними суб'єктами права комунальної власності на землю є територіальні громади сіл, селищ і міст. Вони мають право володіти, користуватися та розпоряджатися землями, що належать їм на праві власності.

2. Законодавче регулювання: згідно зі статтею 83 Земельного кодексу України, комунальна власність охоплює землі, які належать

територіальним громадам. Це законодавче визначення підкреслює важливість місцевого самоврядування у сфері земельних відносин.

3. Функції та повноваження територіальних громад: основні функції та повноваження територіальних громад регулюються Законом України "Про місцеве самоврядування". Цей закон визначає, як громади можуть здійснювати свої права, включаючи:

- Управління землями, що перебувають у їх власності.
- Проведення земельних реформ на території громади.
- Розвиток інфраструктури та соціальних послуг у рамках земельних ресурсів.

4. Умови та порядок здійснення правомочностей:

- Законодавство також встановлює умови і порядок здійснення правомочностей власності територіальних громад, що включає:
  - Процедури для передачі земель в комунальну власність.
  - Механізми контролю за використанням земель.
  - Забезпечення охорони земельних ресурсів та природного середовища.

Комунальна власність на землю відіграє ключову роль у забезпеченні місцевого розвитку, оскільки територіальні громади мають можливість управляти своїми ресурсами відповідно до потреб місцевого населення. Ефективне управління комунальною власністю може призвести до покращення інфраструктури, екологічної ситуації та соціальних умов у громадах. Твердження про право власності територіальних громад на землю та порядок його реалізації є важливим аспектом земельного законодавства України. Ось кілька ключових моментів, які можна виділити:

## Право власності на землі територіальних громад.

1. Реалізація права власності: територіальна громада має можливість реалізувати своє право власності на земельні ділянки як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. Це означає, що громада може самостійно управляти своїми земельними ресурсами або делегувати ці повноваження органам, що представляють інтереси громади.

## 2. Підстави для набуття права комунальної власності:

- Набуття права комунальної власності на землю може відбуватися через:

- Безоплатну передачу майна: Це може бути здійснено державою або іншими суб'єктами права власності.

- Придбання майна: Органи місцевого самоврядування можуть створювати або придбавати майно відповідно до законодавства.

- Передачу майнових прав: Це може включати передачу прав, які виникають на базі угод або інших юридичних підстав.

Важливість правового регулювання. Ці положення підкреслюють важливість правового регулювання у сфері управління земельними ресурсами на місцевому рівні, що сприяє ефективному використанню земель для задоволення потреб територіальних громад та забезпечення сталого розвитку.

Твердження про обмеження на передачу земель лісогосподарського призначення у приватну власність, а також про можливість їх безоплатної або платної передачі у власність у певних випадках, є важливим аспектом земельного законодавства України.

## Основні положення:

1. Обмеження на передачу: усі землі лісогосподарського призначення, що належать державі та територіальним громадам, не

можуть передаватися у приватну власність, за винятком випадків, визначених у частині 2 статті 56 Земельного кодексу України [3].

2. Можливість передачі замкнених ділянок. Згідно з цією статтею, органи місцевого самоврядування та виконавчої влади мають право передавати у власність громадянам і юридичним особам замкнені земельні ділянки лісогосподарського призначення загальною площею до 5 гектарів. Ці ділянки можуть бути передані безкоштовно або за плату у складі угідь селянських, фермерських та інших господарств.

Це законодавче положення спрямоване на забезпечення раціонального використання земельних ресурсів, збереження лісів і сприяння розвитку сільського господарства. Обмеження на передачу лісогосподарських земель у приватну власність допомагає захистити екологічні функції лісів та зберегти їх природний стан.

Громадяни і юридичні особи в установленому порядку можуть набувати у власність земельні ділянки деградованих і малопродуктивних угідь для заліснення. Відповідно до Правил відтворення лісів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 № 303, відтворення лісів здійснюється на лісових ділянках, що були вкриті лісовою рослинністю (зруби, згарища, рідколісся, насадження, що загинули, тощо), шляхом відновлення, а на землях, що раніше не були зайняті лісом, насамперед непридатних для використання в сільському господарстві або виділених для створення захисних лісових насаджень лінійного типу – лісорозведення [11].

Опис процесу лісорозведення відображає важливі аспекти управління земельними ресурсами та екологічного відновлення. Ось кілька ключових моментів щодо лісорозведення:

Основні положення лісорозведення.

1. Об'єкти для лісорозведення:

- Деградовані і малопродуктивні сільськогосподарські землі: ці землі підлягають консервації через залісення, що сприяє відновленню їх екологічної функції.

- Непридатні для сільського господарства землі: такі як яри, балки, крутосхили, кам'яністі розсипи та піски, які можна ефективно використовувати для створення лісових насаджень.

- Рекультивовані землі, галявини та пустирі: ці території можуть бути відновлені через лісорозведення, що також поліпшить їх естетичний вигляд і екологічний статус.

- Землі, виділені для захисних лісових насаджень: включають полезахисні лісові смуги, які захищають сільськогосподарські угіддя, береги водойм і дороги.

## 2. Законодавче регулювання:

- Землі для лісорозведення виділяються відповідно до земельного законодавства України, що регулює процедури та вимоги для зміни цільового призначення земель.

- Лісорозведення має на меті не лише економічну вигоду, але й екологічну стабільність, збереження біорізноманіття та покращення якості навколишнього середовища.

Лісорозведення виконує важливу роль у:

- Захисті навколишнього середовища: Ліси виконують функцію природних фільтрів, зберігаючи біорізноманіття та покращуючи якість повітря.

- Боротьбі з ерозією: Ліси допомагають запобігати ерозії ґрунтів, особливо на схилах та в зонах з високою водною ерозією.

- Кліматичній стабільності: Ліси поглинають вуглекислий газ, що сприяє зменшенню парникового ефекту.

Відповідно до Указу Президента України від 4 листопада 2008 року № 995/2008 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів і зелених насаджень», Кабінету Міністрів України доручено розробити

---

механізм стимулювання власників земельних ділянок до здійснення лісорозведення на землях, що раніше не були зайняті лісом, насамперед малопродуктивних, непридатних для використання в сільському господарстві; створення нових лісів на землях запасу, деградованих, малопродуктивних, техногенно забруднених землях, а також додаткових захисних лісових насаджень лінійного типу вздовж доріг та водних об'єктів, у басейнах річок для поліпшення стану довкілля та захисту земель від вітрової та водної ерозії [14]. Обсяги робіт щодо відновлення лісів і лісорозведення визначаються на підставі матеріалів лісовпорядкування або спеціального обстеження з урахуванням фактичних змін у лісовому фонді України та стану земель, що підлягають залісенню.

Інформація про право постійного користування земельними ділянками лісогосподарського призначення в Україні добре відображає положення Земельного кодексу. Ось кілька ключових аспектів, що стосуються постійного користування та лісогосподарських земель:

#### Постійне Користування.

1. Визначення Постійного Користування: Ст. 92 ЗКУ: Постійне користування – це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває в державній або комунальній власності, без встановлення строку. Це означає, що користувач може користуватися земельною ділянкою необмежено, поки дотримується умов, визначених законодавством.

2. Надання земель в постійне користування: Ч. 1 ст. 57 ЗКУ: Землі лісогосподарського призначення можуть надаватися в постійне користування:

- Спеціалізованим державним або комунальним лісогосподарським підприємствам.



- Іншим державним і комунальним підприємствам, установам і організаціям, які мають спеціалізовані підрозділи для ведення лісового господарства.

Важливість постійного користування полягає у наступному:

- Стабільність управління: Постійне користування дозволяє підприємствам і організаціям стабільно планувати свою діяльність у сфері лісового господарства, що є важливим для довгострокового ведення лісових насаджень.

- Охорона і відновлення лісів: постійні користувачі земель несуть відповідальність за охорону, відтворення і раціональне використання лісових ресурсів, що сприяє збереженню екологічної рівноваги.

- економічна ефективність: надання земель в постійне користування створює умови для більш ефективного використання лісових ресурсів, а також може забезпечити фінансову підтримку для проведення лісогосподарських заходів.

Інформація точно відображає положення Лісового кодексу України щодо постійного користування лісами. Ось основні моменти:

Постійне користування лісами.

1. На землях державної власності:

- Лісовий кодекс України передбачає, що ліси на землях державної власності надаються в постійне користування:

- Спеціалізованим державним лісогосподарським підприємствам.

- Іншим державним підприємствам, установам і організаціям, які мають спеціалізовані лісогосподарські підрозділи.

- Це право надається без встановлення строку, що забезпечує стабільність і планування в управлінні лісовими ресурсами.

2. На землях комунальної власності:

- Ліси на землях комунальної власності також надаються в постійне користування:

- Спеціалізованим комунальним лісогосподарським підприємствам.

- Іншим комунальним підприємствам, установам і організаціям, які мають спеціалізовані лісогосподарські підрозділи.

- Аналогічно, це також безстрокове користування, що дозволяє ефективно управляти лісовими ресурсами на місцевому рівні.

Значення постійного користування:

- Сприяння екологічній стійкості: надання лісів у постійне користування спеціалізованим підприємствам дозволяє забезпечити стаке використання лісових ресурсів, охорону лісів та відновлення їх природних характеристик.

- Фінансова ефективність: спеціалізовані підрозділи можуть оптимізувати використання ресурсів і реалізувати ефективні лісогосподарські практики, що веде до підвищення економічної ефективності.

Ці аспекти допомагають підтримувати баланс між використанням лісових ресурсів та їх охороною, що є важливим для сталого розвитку лісового господарства в Україні.

Отже, одним із важливих природних ресурсів сільських територій, який активно використовується для здійснення господарської діяльності, є ліс. Ліс є основою для ведення лісового та мисливського господарства, що дозволяє частково вирішити проблему зайнятості сільського населення. Використовується ліс для задоволення потреб у деревині, що є сировиною для розвитку деревообробної, целюлозно-паперової промисловості, народних промислів, також є джерелом постачання грибів, ягід, лікарських рослин [2].

Відповідно до Принципів лісівництва, які були прийняті на Конференції ООН з питань навколишнього середовища та розвитку від 14 червня 1992 р., всі види лісів характеризуються складними і унікальними екологічними процесами, що формують основу нинішнього

і майбутнього лісового потенціалу щодо забезпечення ресурсів для задоволення потреб людини, а також екологічних благ, і, як таке, їх раціональне використання і збереження є предметом заклопотаності урядів тих країн, в яких вони виростають, і мають значення для місцевих громад та навколишнього середовища в цілому [13].

Зазначене вище підкреслює важливість лісів для сталого розвитку та їх роль у забезпеченні соціальних, економічних і екологічних потреб. Ось деякі ключові моменти, які варто виділити:

1. Економічний внесок: ліси є джерелом різноманітних ресурсів, таких як деревина, яка використовується в будівництві, меблевій промисловості та виробництві паперу. Це також включає лісову продукцію, як-от ягоди, гриби та трави, що можуть бути комерційно використані.

2. Соціальні Потреби: ліси забезпечують населення водою, їжею, паливом і простором для відпочинку. Вони також є важливими для зайнятості, особливо в сільських районах, де лісова промисловість може стати основним джерелом доходу.

3. Екологічні послуги: ліси сприяють підтримці біорізноманіття, забезпечуючи середовище існування для диких тварин і рослин. Вони також виконують важливу функцію в регулюванні клімату, поглинаючи вуглекислий газ і вивільняючи кисень.

4. Культурне та духовне значення: для багатьох народів ліси є важливою частиною їх культурної спадщини і традицій, що формує їхній спосіб життя.

Заходи для захисту лісів передбачають:

- Запобігання забрудненню: важливо вжити заходів для зменшення забруднення повітря і води, яке може негативно впливати на лісові екосистеми.

- Контроль пожеж і шкідників: розробка стратегій для контролю за лісовими пожежами та шкідниками може допомогти зберегти здоров'я лісів.

- Охорона біорізноманіття: слід розробити програми для збереження біорізноманіття, включаючи створення заповідників та захист рідкісних видів.

- Сталий лісовий менеджмент: впровадження принципів сталого управління лісами, які сприяють раціональному використанню ресурсів без шкоди для навколишнього середовища.

Отже, ліси є незамінними для благополуччя людей та навколишнього середовища. Раціональне використання лісових ресурсів та їх захист є обов'язковими для забезпечення потреб майбутніх поколінь. Скоординовані дії з боку урядів, місцевих громад, науковців та бізнесу необхідні для збереження цієї цінної екосистеми.

Ліси виконують важливі функції в природі та суспільстві, які можна розділити на кілька основних категорій:

#### 1. Екологічні:

- Ліси є екосистемами, що об'єднують рослинний і тваринний світ, а також земельні та водні ресурси.

- Вони виконують важливі ґрунтозахисні функції, запобігаючи ерозії та підтримуючи родючість ґрунтів.

- Ліси слугують водозахисними зонами, регулюючи водний баланс і забезпечуючи якість води.

- Вони є середовищем існування для багатьох видів тварин і рослин, зберігаючи біорізноманіття.

#### 2. Економічні:

- Ліси постачають ресурси, такі як деревина, ліки, їжа і сировина для промисловості.

- Вони забезпечують робочі місця в лісовій галузі, туризмі та рекреації.

- Ліси сприяють розвитку місцевої економіки через екологічний туризм і рекреаційні послуги.

### 3. Культурно-оздоровчі:

- Ліси є місцем для відпочинку та рекреації, що сприяє покращенню психічного і фізичного здоров'я людей.

- Вони мають культурне та історичне значення для багатьох спільнот, слугуючи місцем для традиційних практик і свят.

- Ліси сприяють формуванню естетичного сприйняття природного середовища.

З огляду на значення лісів для екології, економіки та культури, важливо вживати заходів для їх охорони та сталого використання. Загроза виснаження та знищення лісових ресурсів підкреслює необхідність забезпечення сталого управління лісами, охорони біорізноманіття та відновлення деградованих лісових екосистем.

Ліси України, як унікальний відтворюваний ресурс, дійсно займають важливе місце серед природних багатств країни. Вони не тільки виконують традиційні екологічні функції, але й набувають нових, особливо в контексті сучасних викликів, з якими стикається людство. Ось кілька ключових аспектів значення лісів в Україні:

1. Лісове господарство має важливе значення для охорони та відновлення лісових екосистем, що сприяє збереженню біорізноманіття та покращенню екологічної ситуації в регіонах.

2. Ліси забезпечують важливі сировинні ресурси, такі як деревина, лікарські рослини, ягоди та гриби, що є джерелами доходу для населення та сприяють розвитку місцевої економіки.

3. Ліси виконують роль природних бар'єрів, які захищають від ерозії, зсувів та інших негативних природних явищ, таким чином забезпечуючи екологічну безпеку.

4. Ліси сприяють забезпеченню продовольчої безпеки через виробництво харчових ресурсів (лісові ягоди, гриби, мед) та підтримку стійкості сільського господарства. Вони також є місцем для розвитку агролісомеліорацій, які допомагають підвищувати продуктивність сільськогосподарських угідь.

5. Ліси надають робочі місця в лісовій промисловості, туризмі та рекреації, що важливо для соціально-економічного розвитку сільських територій.

6. Ліси мають значення для культурної і духовної спадщини, а також слугують місцем для відпочинку і навчання, підвищуючи екологічну свідомість населення.

Таким чином, ведення лісового господарства в Україні повинно бути спрямоване не лише на економічні вигоди, а й на сталий розвиток, охорону навколишнього середовища та забезпечення добробуту населення, зокрема сільського. Раціональне використання лісових ресурсів є важливим елементом досягнення цілей сталого розвитку.

Дійсно, Україна має унікальні лісорослинні умови та специфіку ведення лісового господарства, які суттєво відрізняються від інших європейських країн. Ось кілька ключових аспектів, які підкреслюють ці відмінності:

#### 1. Лісорослинні умови

- Природні зони: Україна охоплює кілька природних зон — Полісся, Лісостеп, Степ, Українські Карпати та гірський Крим, що визначає різноманіття лісових екосистем. Кожна з цих зон має свої специфічні лісорослинні умови, які впливають на види дерев та їхні характеристики.

- Кліматичні умови: Клімат варіюється від вологого в Поліссі до континентального в степах, що також впливає на структуру лісів і їхню продуктивність.

## 2. Методи ведення лісового господарства

- Системи управління: в Україні існує багатовідомча структура ведення лісового господарства, де ліси надаються в постійне користування підприємствам, які підпорядковуються різним міністерствам (лісова промисловість, охорона природи, аграрна політика тощо).

- Оцінка екологічного стану: Україна має специфічні підходи до ведення лісового господарства, з акцентом на екологічні аспекти, особливо в зонах з обмеженим режимом використання.

## 3. Використання лісових ресурсів

- Екологічне значення: більша частина лісів в Україні має екологічне значення, і близько половини з них знаходяться під обмеженим режимом використання, що сприяє їхньому збереженню.

- Природно-заповідний фонд: значна частина лісів включена до складу територій природно-заповідного фонду, і ця площа постійно зростає, що свідчить про підвищення екологічної свідомості та охорони природних ресурсів.

## 4. Корисні властивості лісу

- Біорізноманіття: ліси України є домом для багатьох видів флори і фауни, що робить їх важливими для збереження біорізноманіття.

- Соціально-економічна цінність: ліси забезпечують ресурси для економіки, такі як деревина, лікарські рослини, ягоди, а також послуги для відпочинку та рекреації.

## 5. Проблеми та виклики

- Радіоактивно забруднені землі: значна площа лісів зростає на територіях, які зазнали радіоактивного забруднення, що потребує спеціальних заходів для контролю за їхньою безпекою та екологічним станом.

- Зміна клімату: Українські ліси, як і в інших країнах, стикаються з викликами, пов'язаними зі змінами клімату, що може вплинути на їхню продуктивність і біорізноманіття.

Отже, лісове господарство в Україні є важливою складовою екологічної безпеки, економічного розвитку та соціального благополуччя, що потребує комплексного підходу для його сталого управління [1].

Лісові ресурси відіграють важливу роль у забезпеченні потреб населення та промислового виробництва. В Україні їх використання регулюється законодавством, яке визначає як права, так і обов'язки громадян.

Основні аспекти використання лісових ресурсів:

1. Види лісових ресурсів:

- Деревні ресурси: використовуються для виготовлення деревини, меблів та інших виробів.

- Технічні ресурси: включають матеріали для будівництва, упаковки, паперу тощо.

- Лікарські рослини: використовуються в медицині та фармацевтиці.

- Інші продукти: ягоди, гриби, горіхи, які можна збирати для особистого споживання.

2. Порядок використання:

- Загальне використання: громадяни мають право безкоштовно збирати дикорослі трав'яні рослини, квіти, ягоди, горіхи, гриби тощо в



лісах державної та комунальної власності, а також у приватних лісах за згодою власника.

- Спеціальне використання: для комерційного видобутку або спеціальних видів діяльності (наприклад, заготівля деревини) потрібно отримати спеціальний дозвіл.

### 3. Обов'язки громадян:

- Дотримання вимог пожежної безпеки у лісах.
- Використання лісових ресурсів у спосіб, що не завдає шкоди відтворенню ресурсів і не погіршує санітарного стану лісів.
- Під час збору ресурсів потрібно уникати пошкодження рослинності та навколишнього середовища.

4. Значення лісових ресурсів: ліси забезпечують не лише економічні вигоди, а й екологічні послуги, такі як очищення повітря, збереження біорізноманіття та підтримка водного балансу.

Таким чином, регулювання використання лісових ресурсів має на меті забезпечити їх сталий розвиток і збереження, що є важливим для екологічного балансу та добробуту суспільства.

У порядку спеціального використання можуть здійснюватися такі види використання лісових ресурсів: 1) заготівля деревини; 2) заготівля другорядних лісових матеріалів; 3) побічні лісові користування; 4) використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей, потреб мисливського господарства, проведення науково-дослідних робіт. Спеціальне використання лісових ресурсів здійснюється в межах лісових ділянок, виділених для цієї мети.

Порядок та умови здійснення спеціального використання лісових ресурсів встановлено постановою Кабінету Міністрів України «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів» від 23 травня 2007 р., № 761, якою затверджено Порядок спеціального використання лісових ресурсів [12].

Порядок спеціального використання лісових ресурсів в Україні регулює умови та механізми заготівлі деревини, побічних лісових користувань та використання корисних властивостей лісів. Це важлива складова лісового господарства, яка має на меті раціональне і сталий використання лісових ресурсів.

Основні аспекти порядку спеціального використання лісових ресурсів:

1. Заготівля деревини:

- Заготівля деревини здійснюється під час проведення рубок головного користування. Ці рубки є основним методом отримання деревини з лісу, і їх проведення має відповідати встановленим нормам.

2. Другорядні лісові матеріали. Заготівля другорядних лісових матеріалів дозволяється без шкоди для лісів. До них відносяться:

- Живиця: смола, що виділяється з дерев, яка має комерційну цінність.
- Пні: частини дерев, що залишаються після рубки.
- Луб і кора: зовнішні шари деревини, які можуть використовуватися в різних промисловостях.
- Деревна зелень: пагони, гілки, підлісок та підріст, що заготовлюються для корму тваринам та інших потреб.

3. Заготівля деревних соків:

- Деревні соки, такі як березовий сік, заготовлюються з придатних для цього дерев на спеціально визначених ділянках.
- Заготівля може проводитися на ділянках, які виділені за 10 років до проведення рубок головного користування.
- У разі погіршення санітарного стану деревостанів заготівля соків припиняється.

4. Визначення обсягів заготівлі: обсяги щорічної заготівлі другорядних лісових матеріалів встановлюються для кожного власника лісів або постійного лісокористувача під час лісовпорядкування або

спеціальних обстежень. Це забезпечує баланс між використанням ресурсів і їх відновленням.

Дотримання цього порядку є важливим для збереження екологічного балансу в лісах України. Він допомагає уникнути надмірної експлуатації лісових ресурсів, що може призвести до їх виснаження, та сприяє забезпеченню сталого розвитку лісового господарства.

Побічні лісові користування є важливою частиною використання лісових ресурсів і сприяють економічному розвитку, соціальному благополуччю та збереженню екологічного балансу. Ось основні аспекти побічних лісових користувань:

Основні види побічних лісових користувань:

1. Заготівля сіна:

- Може проводитися на незалісених зрубках, галявинах та інших ділянках, де не очікується природне відновлення лісів.

- Зрізнені деревостани та міжряддя лісових культур можуть використовуватися для заготівлі сіна, якщо це не завдає шкоди лісовій рослинності.

2. Випасання худоби:

- Випасання може здійснюватися на ділянках лісу, які не шкодять лісовій рослинності, що допомагає підтримувати екосистему.

3. Розміщення пасік:

- Підприємства можуть розміщувати пасіки на лісових ділянках, що сприяє запиленню рослин і підвищує продуктивність лісів.

4. Заготівля дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід і лікарських рослин. Ці ресурси можуть використовуватися для промислової переробки або для задоволення потреб населення.

5. Збирання лісової підстилки. Використання підстилки може включати заготівлю матеріалів для добрива або для інших потреб.

6. Заготівля очерету. Очерет використовується для виготовлення традиційних виробів, а також у будівництві.

Економічний та соціальний вплив:

- Створення підсобних підприємств: аграрні товаровиробники можуть створювати підсобні підприємства, які займаються переробкою побічних лісових продуктів. Це сприяє підвищенню матеріального добробуту членів (робітників) та розвитку місцевої економіки.

- Підвищення добробуту: використання побічних лісових ресурсів дозволяє населенням регіону отримувати додаткові джерела доходу, що є особливо важливим для сільських громад.

Побічні лісові користування є значним елементом лісового господарства, який сприяє розвитку економіки, покращує соціальне становище місцевого населення та допомагає у збереженні екологічної рівноваги. Важливо забезпечити баланс між використанням лісових ресурсів і їх відновленням для сталого розвитку.

Збір і заготівля дикорослих плодів, ягід, грибів та лікарсько-технічної сировини дійсно відіграють важливу роль у поповненні продовольчого фонду країни, особливо в умовах розвитку лісового господарства. Ось кілька основних аспектів цієї діяльності:

#### 1. Важливість збору дикорослих продуктів.

- Продовольча безпека: заготівля дикорослих продуктів, таких як ягоди, гриби і лікарські рослини, сприяє збільшенню продовольчих ресурсів, що особливо важливо для сільського населення.

- Економічна вигода: ця діяльність створює нові джерела доходу для місцевих жителів, а також може стимулювати розвиток малих і середніх підприємств, що займаються переробкою та реалізацією цих продуктів.

#### 2. Схожість технологій лісового і сільського господарства

- Загальні методи: технології, використовувані в лісогосподарському виробництві, мають багато спільного з методами сільського господарства, зокрема в питаннях обробки та догляду за рослинними ресурсами.

- Комплексний підхід: підприємства лісового господарства виконують різноманітні роботи, що включають не лише лісозаготівлю, але й поліпшення якості сільськогосподарських угідь через упровадження нових технологій та методів.

### 3. Значення лісового господарства для продовольчого фонду

- Відтворення ресурсів: Лісогосподарські підприємства активно працюють над підвищенням продуктивності лісових угідь, що, в свою чергу, забезпечує стабільний потік дикорослих ресурсів.

- Збереження біорізноманіття: Збереження природних екосистем і підтримка біорізноманіття в лісах сприяє не тільки сталому розвитку, але і створенню умов для збору корисних рослинних продуктів.

### 4. Екологічні та соціальні аспекти:

- Сталий розвиток: Важливо, щоб збір дикорослих ресурсів здійснювався з дотриманням принципів сталого розвитку, що забезпечить збереження цих ресурсів для майбутніх поколінь.

- Соціальні переваги: Залучення місцевого населення до збору та переробки дикорослих продуктів може зміцнити соціальні зв'язки в громадах та підвищити їх економічну стійкість.

Збір і заготівля дикорослих плодів, ягід, грибів і лікарської сировини є важливими елементами лісового господарства, які мають значний вплив на продовольчу безпеку країни. Розвиток цієї діяльності може сприяти економічному розвитку регіонів, збереженню природних ресурсів і підвищенню якості життя населення.

Заготівля дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід і лікарських рослин є важливим аспектом лісового господарства, і її організація повинна базуватися на принципах сталого розвитку та охорони природи. Ось кілька основних моментів щодо цієї діяльності:

#### 1. Принципи сталого збору.

- Виключення виснаження ресурсів: заготівля повинна проводитися так, щоб не завдавати шкоди популяціям дикорослих видів,

що забезпечить їх відтворення. Це включає дотримання сезонності збору та контролю за обсягами, що збираються.

## 2. Санітари та екологічні норми

- Санітари в зонах забруднення: у лісах, де проводилися обробки хімічними засобами для боротьби з шкідниками та хворобами, або в районах, де є ризик забруднення від автомобільних доріг і промислових викидів, необхідно дотримуватися санітарних норм. Це включає проведення аналізів на наявність небезпечних залишків у рослинній сировині.

## 3. Визначення обсягів заготівлі

- Лісовпорядкування: обсяги щорічного збору побічних лісових продуктів визначаються під час лісовпорядкування або спеціальних обстежень, що дозволяє адаптувати кількість збору до стану екосистеми і відтворювальних можливостей.

## 4. Контроль за якістю сировини

- Забезпечення якості: важливо забезпечити високу якість заготівлі, включаючи правильне визначення термінів збору та методів обробки сировини. Це необхідно для збереження її лікарських і харчових властивостей.

## 5. Співпраця з місцевими громадами

Залучення населення: місцеві громади можуть бути залучені до збору дикорослих продуктів, що не лише сприяє економічному розвитку, а й підвищує їх свідомість щодо охорони природних ресурсів.

Заготівля дикорослих плодів, грибів, ягід та лікарських рослин є важливою практикою, яка потребує дотримання відповідних норм і правил. Це не лише забезпечує продовольчу безпеку, але й сприяє охороні та відтворенню лісових ресурсів. Успішна реалізація цієї діяльності може позитивно вплинути на економічний розвиток та екологічну стійкість регіонів.

Ця точка зору підкреслює важливість раціонального використання лісових ресурсів для розвитку суспільства та охорони навколишнього середовища. Ось кілька ключових аспектів, які варто підкреслити:

1. Поповнення продовольчої бази: використання лісових ресурсів має на меті задоволення потреб населення в продуктах харчування, що включає не лише традиційні сільськогосподарські культури, а й дикорослі плоди, ягоди, гриби та лікарські рослини.

2. Розвиток лікарської та технічної сировини: ліси є джерелом лікарських рослин, які використовуються в медицині, а також технічної сировини, необхідної для промисловості. Це підкреслює важливість лісового господарства для економічного розвитку країни.

3. Якість продовольства та медичних товарів: забезпечення якості сировини та продуктів, отриманих з лісових ресурсів, є важливим аспектом. Це дозволяє підвищити стандарти життя населення, оскільки якісні продукти сприяють здоров'ю і добробуту громадян.

4. Розвиток сільського господарства: лісові ресурси можуть бути використані для розвитку садівництва та рослинництва, що в свою чергу сприяє економічному зростанню сільських територій.

5. Сталий розвиток сільських територій: раціональне використання лісів і дотримання вимог охорони земель є ключовими елементами для забезпечення сталого розвитку. Це включає збереження біорізноманіття, захист екосистем та забезпечення відновлення природних ресурсів.

Раціональне використання лісових ресурсів не лише задовольняє потреби суспільства, але й сприяє екологічній стійкості та сталому розвитку. Охорона лісів, відповідальне їх використання і інтеграція лісогосподарських практик у сільське господарство є важливими для розвитку сільських територій і добробуту населення.

## ВИСНОВКИ

В результаті виконання роботи:

1) розглянуто поняття та склад земель лісогосподарського призначення. Усі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави. У контексті лісового законодавства України важливо розуміти різницю між такими поняттями, як «лісова ділянка», «земельна лісова ділянка» і «землі лісогосподарського призначення», оскільки вони визначають різні аспекти правового режиму користування та охорони лісових ресурсів.

2) охарактеризовано умови і порядок надання та використання лісогосподарських земель. Новелою земельного законодавства є положення про можливість приватної власності на лісогосподарські землі. Громадяни або юридичні особи можуть отримувати лісогосподарські ділянки у власність за рішенням органів влади. Закон дозволяє передавати у приватну власність замкнені земельні ділянки площею до 5 гектарів, які можуть входити до складу селянських, фермерських або інших господарств.

3) описано особливості охорони, захисту, використання та відтворення лісів на окремих категоріях земель. Ключові положення, що стосуються охорони, захисту, використання та відтворення лісів на землях природно-заповідного фонду та земель оборони в Україні наступні:

а) Порядок охорони, захисту, використання та відтворення лісів на землях природно-заповідного фонду визначається: Законом України "Про природно-заповідний фонд України", Лісовим кодексом, іншими актами законодавства (ст. 100 ЛК України).



б) Ліси, розташовані на землях оборони, призначені для діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України та інших військових формувань. Охорона, захист, використання та відтворення лісів на цих територіях проводяться спеціалізованими лісогосподарськими підрозділами з урахуванням режиму територій. Діяльність на землях оборони регулюється: Законом України "Про використання земель оборони", Лісовим кодексом та іншими актами законодавства.

4) описано особливості використання лісогосподарських земель в сапекті сталого розвитку територій. Забезпечення раціонального використання земель та охорони природних ресурсів є критично важливим для сталого розвитку сільських територій та покращення якості життя населення. Необхідно вжити комплексних заходів, що поєднують екологічні, економічні та соціальні аспекти, для вирішення існуючих проблем і запобігання їх подальшій ескалації. Твердження про важливість земель лісогосподарського призначення відображає ключову роль лісів у забезпеченні екологічної стійкості, економічного розвитку та соціального добробуту.

Правові норми, що регулюють використання земель лісогосподарського призначення, мають на меті забезпечити збалансоване використання лісових ресурсів, підтримувати їх відтворення та охороняти біорізноманіття. Важливими аспектами є встановлення порядку надання, використання та охорони цих земель, що забезпечує їх довгострокову продуктивність та стійкість.

Отже, землі лісогосподарського призначення мають багатофункціональну роль в житті суспільства. Їх збереження та раціональне використання є критично важливими для забезпечення економічного розвитку, екологічної стійкості та соціального добробуту.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України : монографія/ О.М. Батигіна, В.П. Жушман, В.М.Корнієнко та ін../ за ред.. В.Ю.Уркевичата М.В. Шульги. Х : «ФОРМ ШЕВЧЕНКО С.О.», 2013. – 326 с. – С. 216-217.
2. Гилка М.Д. Розвиток сільських територій України у контексті євро інтеграційних процесів / М.Д.Гилка// Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – с. 124-129.
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 року №2768-III // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002. - N 3-4.
4. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року // Відомості Верховної Ради, 1994. – N 17.
5. Пояснювальна записка до проекту Лісового кодексу України // [http://gska2.rada.gov.ua:7777/pls/zweb\\_n/webproc34?id=&pf3511=14905&pf35401=34301](http://gska2.rada.gov.ua:7777/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=14905&pf35401=34301).
6. Концепція розвитку сільських територій: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 78. – Ст. 244.
7. Концепція сталого розвитку населених пунктів : Постанова Верховної Ради України від 24 грудня 1999р. № 1359 // Офіційний вісник України . – 2000. – № 1. – Ст. 6.
8. Кулинич П.Ф. Права на лісові земельні ділянки за новим Лісовим кодексом України// земельне право України. – 2006. – № 6. – с. 15-26. – С. 16-17.
9. Кульчий І.М. Організаційно-правове забезпечення диверсифікації сільських територій за участю сільськогосподарських товаровиробників : монографія/ І.М. Кульчий – Х: Юрайт, 2015. – 176 с. – С. 21.

10. Мірошніченко А. М., Марусенко Р. І. Науково-практичний коментар до Земельного кодексу України. – 3-тє вид., змін. і доп. – К.: Алерта, 2011. – 516 с. (468, 469).
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 р. № 303 «Про затвердження Правил відтворення лісів // Офіційний вісник України. – 2007. - № 16. – Ст. 589.
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів» від 23 травня 2007 р., № 761 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 39. – Ст. 1550
13. Принципи лісівництва ООН. Міжнародний документ від 14.06.1992 // [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995\\_345/](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_345/).
14. Указ Президента України від 4 листопада 2008 року № 995/2008 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів і зелених насаджень» // Офіційний вісник Президента України. – 2008. – № 45. – Ст. 1279.
15. Уркевич В.Ю. Про категорію «сталій розвиток сільських територій» / В.Ю. Уркевич // Сучасне земельне, аграрне, екологічне та природо ресурсне право: актуальні проблеми теорії та практики: матер. Між нар.наук.-практ.конф (21-22 травня 2010 р., м.Біла Церква). – Біла Церква : БНАУ, 2010. – С.24-26.